T 5692
€ 8,-

THEORIE EN BEGINSEL

IN DE

ARBEIDERSBEWEGING

DOOR

A. PANNEKOEK

(OVERDRUK UIT „DE NIEUWE TIJD", SOCIAALDEMOCRATISCH MAANDSCHRIFT)

AMSTERDAM — J. A. FORTUYN

Theorie en beginsel in de arbeidersbeweging

DOOR

ANT. PANNEKOEK.

I. Theorie en Praktijk.

Datgene, wat in den partijstrijd „de theorie" genoemd wordt, is niets anders dan de wetenschap van de maatschappij, die wij aan Marx te danken hebben. Zij vormt de theoretische grondslagen van het socialisme, waarop onze praktijk, ons program, onze propaganda grootendeels rust. Zij leert ons in de ekonomie de inrichting van de maatschappij, van het kapitalistisch stelsel kennen; het historisch materialisme verklaart ons, hoe uit deze maatschappij-inrichting de denkbeelden en opvattingen van de menschen volgen, en leert ons daardoor hun handelen, vooral ook als klassen tegenover elkaar in den klassenstrijd begrijpen. Welke rol speelt nu deze theorie in onze beweging? Waarom is zij noodig? Ons doel is de maatschappij te veranderen, het kapitalisme op te heffen, en dit werk moet door menschen verricht worden. Daarom moeten wij natuurlijk het kapitalisme grondig kennen; en ook, wat de menschen denken, doen en willen, moeten wij goed begrijpen. Wanneer anderen tot de arbeiders allerlei andere oorzaken voor hun ellende opgeven, bv. de zonde, of de traagheid, of het geloof of het ongeloof: dan moeten wij hun duidelijk en klaar kunnen aantoonen, dat het alleen de kapitalistische productiewijze is, die de oorzaak van hun lijden vormt. Wanneer sociale kwakzalvers hen willen wijsmaken, dat alleen de misstanden van het kapitalisme opgeheven behoeven te worden, dan moeten wij hen kunnen bewijzen, zóó dat zij 't zelf goed inzien, dat het kapitalisme maar hoogst schamele verzachting van enkele misstanden toelaat, maar geen opheffing; het kapitalisme is zelf *de eenige misstand* die opgeheven moet worden. Wanneer welmeenende vrienden, die een socialistische maatschappij ook veel mooier zouden vinden dan een kapitalistische, ons aanraden, ons niet enkel en bij voorkeur tot de onwetende arbeiders te wenden, maar ook tot de meer ontwikkelde bezitters, dan moeten wij goed weten, dat de klassebelangen de maatschappelijke inzichten bepalen, en daarom alleen de arbeidersklasse voor het socialisme kan strijden. Zeggen de liberalen dat er geen klassenstrijd is, behalve wat wij kunstmatig door ophitsing verwekken; zeggen de christenen dat hij zondig is, en de vrijzinnig-demokraten, dat hij getemperd moet worden, dan moeten wij daartegenover de arbeiders duidelijk kunnen overtuigen, dat de klassenstrijd natuurlijk en noodzakelijk uit de maatschappelijke verhoudingen opgroeit, dat zij hem met kracht moeten doorstrijden tot zij de overwinning hebben behaald, en dat daardoor alleen het heerlijke doel van het socialisme bereikt kan worden. En ten slotte: heerscht er bij de vraag, *hoe* de klassenstrijd

gevoerd moet worden om ons doel het snelst te bereiken, verschil van meening; zegt de een: door vakactie alleen, de ander: door het stembiljet, weer een ander: door samenwerking met alle vooruitstrevende hervormingsgezinden, of wel: door scherpe, onverzoenlijke strijd tegen allen — dan vooral moeten wij weten, in welke verhoudingen het kapitalisme de menschen tegenover elkaar plaatst, hoe de verschillende klassen denken en willen, en hoe wij moeten handelen om de bezitters zwak en de arbeiders sterk te maken.

Voor dat alles hebben wij onze theorie, onze wetenschap noodig. Nu zal misschien iemand zeggen, dat wij al die dingen uit onze eigen ondervinding, uit onze eigen praktijk weten, en dat daarvoor geen theorie noodig is. Dit is gedeeltelijk, maar toch ook maar gedeeltelijk waar. Onze eigen ondervinding is beperkt, niet alleen omdat een enkel mensch kort leeft en weinig ziet, maar vooral, omdat onze omgeving een land is met geringe ekonomische ontwikkeling en nog jonge arbeidersbeweging. Het kapitalisme is er wel, maar het is vermengd met allerlei overblijfselen van oudere, kleinburgerlijke vormen van productie; daardoor is het onzuiver en treden zijn wetten niet duidelijk voor den dag. De klassetegenstelling tusschen bourgeoisie en proletariaat is er wel, maar ze schijnt door een troebele nevel heen, waarin een groote overgangsklasse van armoedige kleinburgers en overgeleverde vertrouwelijker verhoudingen haar wegdoezelen. De klassenstrijd is er wel, maar door deze zelfde invloeden schijnt zij een kunstmatige vijandschap in een vreedzaam samenleven gebracht. Hadden de Nederlandsche arbeiders het alleen met hun eigen ondervinding moeten doen, afgesloten van de buitenwereld, dan waren zij er nog lang niet toe gekomen, het kapitalisme helder achter dezen schijn te zien en een zuiver klassebewust standpunt tegenover de bourgeoisie in te nemen.

Maar het zou er treurig in de wereld uitzien, als ieder mensch zelf alles door eigen ondervinding moest leeren, waaraan hij behoefte heeft. De ondervinding van vroegere geslachten is neergelegd in de wetenschap, en door ons met die wetenschap op de hoogte te stellen, profiteeren wij ineens van een veel ruimer en grooter ondervinding dan onze eigene. Een volk, een klasse vooral, kan en moet van anderen leeren. Het wezen van het kapitalisme heeft Marx slechts door een grondige studie van een hoog ontwikkelde kapitalistische maatschappij kunnen ontdekken en helder maken. Het historisch materialisme en de leer van den klassenstrijd trok hij uit de geschiedenis van alle vervlogen eeuwen; en de halve eeuw van opkomende arbeidersbeweging, die tusschen ons en zijn eerste geschriften ligt, heeft onze kennis daarvan zeer uitgebreid en zijn denkbeelden bevestigd. De theorie heeft echter niet alleen op onze persoonlijke en beperkte ondervinding dit voor, dat zij op de ruime ervaring van vele geslachten van werkers uit alle landen steunt; maar vooral ook, dat zij het wezenlijke en belangrijke, het algemeene uit alle bijzondere en ingewikkelde verschijnselen voor den dag haalt. Zij leert ons, welke verschijnselen en werkingen overal en altijd bij het kapitalisme optreden, en noodzakelijk moeten optreden, welke overal en altijd den klassenstrijd beheerschen; daardoor onderkennen wij die dan van de toevallige, tijdelijke en plaatselijke bijkomstigheden, die niet duurzaam zijn, en des te minder beteekenen, naarmate het kapitalisme zich verder ontwikkelt. De theorie leert ons achter kleinburgerlijke verhoudingen de harde uitbuiting zien, achter welwillende vooruitstrevendheid het streven naar bevestiging der kapitalistische heerschappij. De theorie, om in een kort woord haar verdienste en noodzakelijkheid samen te vatten, maakt de arbeiders helderziende; zij doorzien door haar op weg gewezen ineens scherp en klaar maatschappelijke verhoudingen, die voor dien tijd nevelachtig, onklaar en geschikt voor allerlei bedrog en misleiding waren. Daarom is vooral voor achterlijke landen de

theorie als leidsvrouw zoo dringend noodig; bij een hoog ontwikkeld kapitalisme vallen zijn werkingen en de groote klassetegenstellingen ook den minst ontwikkelde dadelijk in 't oog. Doch ook in sterk industrieele landen, waar de opgroei onzer partij eerst door de duidelijkheid van het kapitalisme ongestoord plaats greep, komt eenmaal een tijd, waarin gemis aan grondige kennis, aan voldoende „theorie" den verderen bloei ernstig gaat belemmeren. Hiervan is België een voorbeeld.

De beteekenis van de theorie is dus niet, zooals domme menschen wel eens meenen, dat zij voor alle gevallen preciese voorschriften geeft, hoe te handelen, als een soort receptenboek voor de keuken. 1) Wetenschap kan zulke voorschriften nooit geven, omdat het handelen altijd van de omstandigheden zal afhangen, waaronder gehandeld moet worden. Haar beteekenis is alleen, dat het handelen des te doeltreffender en beter zal zijn, naarmate de kennis en het inzicht, dat de wetenschap verschaft, grooter is. De wetenschap van de waterbeweging, om een ander voorbeeld te nemen, geeft geen voorschriften hoe in elk bijzonder geval een kanaal gegraven of een sluis gebouwd moet worden; maar wie een sluis zou willen bouwen zonder die wetenschap te kennen, zou zeker faliekant uitkomen, terwijl de ingenieur, die het grondigst deze wetenschap kent, bij overigens gelijke omstandigheden de beste kansen heeft, zonder voorafgaande mislukkende proefnemingen goed werk te leveren. Niets is dan ook dwazer dan de meening, dat ergens in de werken van Marx te vinden is, hoe in bepaalde politieke omstandigheden in Nederland gehandeld moet worden. Hoe noodzakelijk echter al die theorieën, die tesamen de leer van Marx, het Marxisme genoemd worden, voor onze praktijk, ook in ons land, zijn, blijkt het best uit de praktijk van hen, die deze kennis niet bezitten en deze leer verwerpen. De groote massa, die in doffe berusting voortleeft, heeft dezelfde ondervinding van het kapitalisme, als hnn strijdende kameraden; maar zij begrijpen toch het kapitalisme niet, omdat geen theorie hun den weg wijst; hun versuft hoofd en hun enge blik kan de mogelijkheid van ons ideaal niet bevatten. Let op de praktijk van de christelijke arbeiders, die den klassenstrijd bijwonen, hem ondervinden, maar door theologische vooroordeelen de theorie verwerpen, die hem eerst leert verstaan. Let op de praktijk van de heel- en half-anarchistische arbeiders, die den klassenstrijd wel willen voeren, maar de theorie wantrouwend, die ons leert hóé hij gevoerd moet worden, al hun pogen in een vruchteloos gewurm zien mislukken.

Hoe komt het, dat daartegenover zoovele andere arbeiders, die het toch met precies dezelfde ondervinding moesten doen, den sociaaldemocratischen strijd voeren met steeds stijgend succes? Omdat de theorie hen leidt, hen helderziende maakt; omdat de uit buitenlandsche rijpere ervaring komende en door zorgvuldig onderzoek gevonden wetenschap hen achter onze kleinburgerlijke vormen het ware wezen van het kapitalisme in alle naaktheid toonde, en hen door den sluier van theologische verleugening en vooruitstrevende mooipraterij heen, scherp en klaar de klassetegenstelling en den klassenstrijd tusschen bourgeoisie en proletariaat deed zien. Zonder de theorie zaten wij nog in een moeras van kleinburgerlijk gewurm en gepeuter, van telkens mislukkende, door listige misleiding van de zijde der bourgeoisie verwarde pogingen, klassebewuste actie te voeren. Mettertijd was dat op den langen duur wel terecht gekomen en ook uit zichzelf had het Nederlandsch proletariaat ten slotte den weg wel gevonden;

---

1) Vandaar ook de zonderlinge eisch, dat zij, die de wetenschap kennen en hoogstellen, in praktische vraagstukken altijd volkomen eens moeten zijn. Deze eisch past geheel bij de opvatting van Marx' werken als een receptenboek.

maar oneindig veel langzamer en moeilijker. Dat is, zooals van alle wetenschap in alle praktijk, ook de beteekenis van de Marxistische theorie in onze sociaaldemokratische praktijk: dat zij enorm bijdraagt, den strijd te vergemakkelijken en te verkorten, door dadelijk den juisten weg te wijzen en voor verdere dwaalwegen te behoeden. Wie dus tegenover het zich laten leiden door de theorie het intuïtief, onmiddellijk voelen en denken der arbeiders verheerlijkt, 1) miskent den reusachtigen invloed ten goede, die de theorie blijkbaar reeds op de Nederlandsche arbeidersbeweging heeft uitgeoefend; en verheerlijkt haar afdwalingen — onder wier gevolgen wij nu nog lijden — als deugden. Want dertien jaar geleden was het het intuïtief voelen en denken der toenmalige strijdende arbeiders, dat de uit Duitschland geïmporteerde „theorie" minachtend verwierp, de politieke actie afzwoer, en hun hoogvereerden leider blindelings volgde. In den snellen groei van onze partij daarna en de ondergang van Nieuwenhuis' fractie heeft zich de theorie gewroken.

Doordat bij een beginnende arbeidersbeweging de theorie nog een buitenlandsch gewas is, omdat in het binnenland nog maar weinig ervaring van kapitalisme en klassenstrijd is, zijn het dan in den regel intellectueelen, niet-arbeiders, die haar propageeren en bekend moeten maken. De studeerkamer, waar men zich op de hoogte stelt met de geschriften onzer groote meesters en met den strijd der buitenlandsche verder-gevorderde partijen, is dan nog de beste plaats, om het kapitalisme en de arbeidersbeweging te bestudeeren. Dit brengt het nadeel mee, dat de arbeiders, van nature wantrouwend tegen geleerdheid en studie, daarom ook zeer gemakkelijk — vooral, als zij daartoe nog extra opgezet zijn — tegenover de theorie, die hem den weg wil wijzen, wantrouwen koesteren; ten eerste, omdat deze hun vaak anders raadt, als zij in naïeve onervarenheid zouden willen handelen; en bovendien, omdat deze raad van intellektueelen, van „heeren" komt. Deze omstandigheid belemmert natuurlijk het doordringen van de theorie zeer, en alleen de harde lessen der zelf-ondervonden werkelijkheid moeten haar den weg banen.

Zijn op die wijze de intellektueelen van nut in de arbeidersbeweging als overbrengers van de theorie, omgekeerd is de theorie nog veel meer noodig voor de intellektueelen. De velen, die uit die kringen in de arbeidersbeweging komen, zijn in den regel nog volop behebt met burgerlijke opvattingen en vooroordeelen, en deze kunnen zij alleen door diepgaande studie van de theorie overwinnen. Arbeiders, die de werkingen van het kapitalisme dagelijks aan hun lijf ondervinden, hebben vaak aan een half woord genoeg; zij zullen zich niet gemakkelijk aan illusies overgeven; intellektueelen moeten het echter geheel van nauwkeurige studie en waarneming hebben, om niet in illusies over het kapitalisme, zijn klasse-tegenstellingen en de bedoelingen van zijn verdedigers te vervallen. Om die reden zal minachting voor wat de theorie leert, bij hen, die uit de bourgeoisie overgekomen zijn, veel nadeeliger op het socialistisch inzicht werken, dan bij arbeiders. Zij berooven zichzelf daardoor van het eenige, wat in staat is, hen steeds één in voelen en denken te houden met de arbeidersklasse. Mogen zij tijdelijk, in een onvolkomen stadium der beweging, een belangrijke en nuttige rol vervuld hebben, zoo zal bij steeds hooger stijgende ontwikkeling der arbeidersbeweging deze boven hen uitgroeien; zij zullen aan haar nieuwe behoeften niet kunnen voldoen, en zij zullen soms teleurgesteld zich terugtrekken, of wel, zij worden, willen zij zich toch op hun tot nog toe ingenomen plaats blijven handhaven, een belemmering in plaats van een bevordering van den natuurlijken groei van het socialisme. Deze gevaren zijn haast alleen te ver-

---

2) Zie o. a. Troelszra, blz. 81 Inzake Partijleiding.

mijden door de hulp van de studie der theorie, die de diepste werkingen van het kapitalisme en het diepste wezen van het socialisme onthult.

II. Twee richtingen.

Uit het voorgaande volgt vanzelf, dat een tegenstelling tusschen theorie en praktijk niet bestaan kan. De theorie is een algemeene samenvatting van wat de praktijk van vele landen en tijden aan zorgvuldige opmerkers geleerd heeft; omgekeerd wordt de praktijk van een bijzonder land en een bijzondere tijd eerst goed begrepen in het licht van de theorie. Natuurlijk kan een vroeger opgestelde en aangenomen wetenschappelijke stelling in tegenspraak zijn met latere ervaring; dan is zij fout en moet verbeterd of aangevuld worden. De theorie is niet een eenmaal vastgesteld iets, dat als een dogma onaantastbaar is; laten wij er echter dadelijk bijvoegen, dat van de wetenschappelijke leeringen, door Marx en Engels het eerst verkondigd, door latere ervaring steeds schitterender de juistheid is bevestigd; hoogstens in enkele ondergeschikte punten hebben zij gedwaald. Wanneer wij van „de theorie" spreken, denken wij haar natuurlijk naar de nieuwste ondervinding getoetst en zoo noodig verbeterd.

Hoe is het nu mogelijk, dat er toch van twee richtingen gesproken kan worden, waarvan men zegt dat de eene de theorie, de andere de praktijk vertegenwoordigt? De tegenstelling tusschen twee richtingen, wier onderscheid in de 1ste resolutie van het Utrechtsche congres van 1906 der S. D. A. P. geheel verkeerd — zooals blijken zal — weergegeven wordt, bestaat werkelijk. Zij komt daarvandaan, dat het kapitalisme, en daardoor de klassenstrijd in sommige landen en tijden nog maar zwak ontwikkeld zijn, waardoor de groote trekken van het beeld der maatschappij onder de details verdoezeld worden en de eigen ervaring niet in overeenstemming is met hetgeen de algemeenste uitspraken der wetenschap leeren.

Bij landen met geringe ekonomische ontwikkeling — zooals Nederland nog altijd is — kan het maatschappelijk beeld, dat de ervaring ons oplevert, niet overeenstemmen met dat van een hoog ontwikkeld kapitalisme. Wie dan van onze wetenschap alleen de algemeenste noties heeft, en er niet dieper in doorgedrongen is, zal meenen, dat zij geen rekenschap geeft van de bijzonderheden der werkelijkheid, of er zelfs mee in strijd is; dat zij dus voor ons land onjuist is. De groote klassetegenstelling tusschen uitbuitenden grootkapitalist en uitgebuite arbeiders schijnt studeerkamertheorie voor hem, die op de tallooze overgangen van kapitalist tot arbeider let. Doordat zijn aandacht zich alleen bij deze kortste stelling bepaald heeft zonder er dieper in te dringen, merkt hij niet op, hoe de meewerkende kleine bazen en boeren vaak de ergste uitbuiters zijn, en gelooft hij dat een klassetegenstelling tusschen deze kapitaallooze uitbuitertjes en hun arbeiders niet bestaat. Persoonlijke welwillendheid van den kapitalist, winstdeeling en modelfabrieken schijnen oningewijden een afdoende weerlegging van de theorie, die winzicht en klassebelang als eenige drijfveeren der kapitalisten voorstelt. De waarheid, dat de groote klassetegenstelling tusschen kapitaal en arbeid ook den partijstrijd in de politiek beheerscht, lijkt onjuist door den fellen partijstrijd tusschen burgerlijke partijen onderling, die bij het eerste optreden van de arbeiderspartij eer scherper dan zwakker schijnt te worden. De klassetegenstelling is er dan wel, en een opmerkzaam toeschouwer doorziet weldra, hoe achter dezen partijstrijd de behoefte der burgerlijke klasse zit, het proletariaat van zijn eigen klassestrijd af te houden, door het in een strijd voor theologische en andere leuzen te betrekken, en het zoo te verdeelen. Maar de oppervlakkigen beschouwer, die niet door de theorie scherpziend is gemaakt

meent, dat hier de praktijk van een strijd om ideologische leuzen de theorie weerlegt, welke beweert dat de klassetegenstelling den politieken strijd der partijen bepaalt. Hij ziet de oppervlakte der dingen, de bijkomstige verschijnselen, maar den grondslag daaronder ziet hij niet. Zoo komt hij er toe, zijn ondervinding, zijn „praktijk" tegenover „de theorie" te stellen, zich in zijn handelen los te maken van deze theorie en alleen de praktijk, d. i. de eigen kortzichtige ervaring te volgen. En waar dit in strijd komt met wat een grondiger en beter inzicht in de maatschappelijke verhoudingen zou aanraden, wordt de laatste als studeerkamertheorie, boekengeleerdheid, star dogmatisme enz. terzijde geschoven De beperkte ervaring kweekt bovenal illusies omtrent sneller en doeltreffender. manieren, om met wegwerping van vroeger opgestelde algemeene beginselen tot ons einddoel of tot eenig beperkter doel te geraken. Zoo leert de theorie, dat alleen de arbeidsklasse het socialisme zal kunnen brengen; zij is niet slechts de klasse die aan haar ellende alleen door opheffing van het kapitalisme een einde kan maken, maar bovendien de klasse, die door het kapitalisme zelf geschoold en georganiseerd wordt tot een macht, die het overwinnen kan. Er zijn nog andere klassen, die met het kapitalisme ontevreden zijn, kleine burgers en kleine boeren; voor hen is terugkeer tot vroeger toestanden minstens even aanlokkelijk als socialisme; zij worden ook niet georganiseerd tot een vruchtbaar verzet, dat in samenwerking kracht vindt, maar blijven burgerlijk-individualistisch in al hun denken, ook in hun soms woest oplaaiend, maar dan even machteloos en vruchteloos verzet. Naarmate het kapitalisme verder voortschrijdt, vormen zij een steeds minder belangrijke factor; waar echter de ekonomische ontwikkeling achterlijk is, vormen zij een talrijke volksklasse. Hier ligt nu de verleiding voor de hand, niet lettende op wat de theorie omtrent de gesteldheid dezer klassen leert, onze propaganda vooral tot hen te richten, hen in ons leger op te nemen, en zoo een sterke groote socialistische partij te vormen, ondanks het weinige kapitalisme. De sterkte van de partij is dan natuurlijk maar schijn; zoodra door tijdelijke omstandigheden hun toestand iets verbetert, loopen deze aanhangers weer weg, omdat hun gedachte steeds op persoonlijke verbetering in de eerste plaats gericht is. Natuurlijk moeten wij wel propaganda onder hen voeren, om hen de aard van het kapitalisme en het doel van het socialisme te leeren kennen en hen zoo van het grootkapitaal als gewillige helpers af te trekken; maar een kracht, die het socialisme zal brengen, worden zij nooit, en daarom mag aan deze propaganda nooit het bewustmaken en organiseeren der arbeiders opgeofferd worden. Deze illusie: langs een korter weg dan het geduldig bewustmaken en organiseeren der arbeidersklasse tot het socialisme te komen, n.l. door een plotselinge aanval van een groote massa ontevredenen, deze illusie was het, die in de oude beweging sommigen deed gelooven dat het achterlijke Nederland al dicht bij het socialisme was. Het is weer deze zelfde illusie, met een groot leger van alle door het kapitalisme onderdrukte ontevredenen sneller tot het socialisme te komen, die in Troelstra's brochure „Theorie en Beweging" te voorschijn trad.

Zoo ook wekt onvoldoend inzicht in de reden, waarom een deel der burgerlijke klasse sociale wetgeving wenscht, de illusie, dat sociale hervorming sneller bereikt zal worden door een meer tegemoetkomende, samenwerkende houding tegenover hen in te nemen. Bernstein sprak indertijd in zijn geruchtmakend werk, dat de denkbeelden van het revisionisme onthulde, de meening uit, dat een deel der bourgeoisie wel mee zou werken, om het socialisme te verwezenlijken, als men hen maar niet met groote revolutiewoorden en starre houding afschrikte. Al zulke illusies moeten op teleurstelling uitloopen en zijn ook reeds meermalen op teleurstelling uitgeloopen. Gold het iemand anders, dan zou men kunnen zeggen: probeer het, en word door schade en schande wijs. Maar de

arbeidersbeweging heeft van de enkele keeren, dat zij door schade en schande van verkeerde banen teruggedreven werd, te veel nadeel ondervonden, om niet telkens met alle kracht tegen het najagen van zulke hersenschimmen te waarschuwen.

Wat dus de eene richting tegenover de andere plaatst, is onvoldoende kennis en gebrekkig inzicht in het wezen van het kapitalisme en de werkingen van het kapitalisme op het denken en willen der menschen, m. a. w. onvoldoend inzicht in de theorie, mede uitgelokt en bewerkt door een gebrekkige ekonomische ontwikkeling der omgeving, of door bijzondere tijdelijke of plaatselijke afwijkingen van het normale kapitalisme. Deze richting staat daardoor als een burgerlijke tegenover de marxistische. Wij allen leefden, voor wij de gronddenkbeelden van het socialisme uit de werken van Marx of de daaruit puttende geschriften leerden kennen, geheel in de burgerlijke wereldbeschouwing, d. i. de beschouwingswijze, die in het kapitalistisch tijdvak als de natuurlijke opvatting van de bourgeoisie opgroeide en tijdelijk ook in de andere klassen doordrong. Deze beschouwingswijze leert bv. dat het privaatbezit eeuwig is; dat strijd van mensch tegen mensch noodzakelijk voor den vooruitgang is; dat de Geest de Stof beheerscht; dat de daden der menschen door abstrakte dingen: de Vrijheid, het Recht, het Geloof bepaald worden; dat boven alle materie nog iets geheimzinnigs, metaphysisch, voor wetenschap ontoegankelijks de wereld beheerscht, enz. Het opnemen en aanvaarden van Marxistische denkbeelden was dus tegelijk een afleggen van deze burgerlijke opvattingen, natuurlijk niet ineens, maar gaandeweg, naarmate ondervinding en studie ons steeds beter de maatschappij en wat daarin gebeurt, deden verstaan. Het Marxisme is de kern van een nieuwe, socialistische wereldbeschouwing, die alles anders ziet, anders afweegt, anders waardeert, anders begrijpt dan de burgerlijke, en deze wereldbeschouwing, die langzaam in ons allen groeit — en dus in uitgewerkten kompleeten vorm niet als *de* opvatting van de geheele partij kan gelden — geeft eerst een volledig en zuiver inzicht in de maatschappij en den mensch, zijn verleden en toekomst, zijn streven en zijn diepste voelen en denken. Nu is het kapitalisme zelf nog steeds groeiend en in achterlijke landen vooral nog zeer onvoltooid; met hem groeit tegelijk het weten en inzicht onzer strijders, dat dus, vergeleken met wat het nog worden moet, natuurlijkerwijze onvolkomen en gebrekkig is; daardoor komen burgerlijke opvattingen bij ons nog veel, nog haast algemeen, zij het ook in verschillende mate voor. Dat er in de socialistische beweging een burgerlijke richting is, die deze karaktertrek het sterkst bezit, is dus niet meer dan natuurlijk; maar de beweging mag bij haar niet blijven staan; zij moet die overwinnen, en deze gebrekkigheid steeds meer van zich afwerpen.

Nu is dit ook de natuurlijke gang van zaken. De geschiedenis der arbeidersbeweging leert, hoe in den loop der tijden de Marxistische opvattingen zich steeds meer baan gebroken hebben en een steeds grooter invloed op de praktijk der arbeidersbeweging hebben uitgeoefend. In het begin werden zij nauwlijks gekend en begrepen; in 1875 waren zij in de Duitsche partij nog zoo weinig doorgedrongen, dat in het toen vastgestelde Gothasche programma stellingen voorkwamen, waarvan thans bijna ieder sociaaldemokratisch arbeider weet, dat zij onjuist zijn, en die dan later, in het Erfurter programma in 1891 door betere vervangen zijn. Zoo werd ook in de oude beweging hier te lande dikwijls door woordvoerders propaganda gemaakt op een wijze, die thans de meeste onzer leden wel weten, dat op gebrekkige kennis berustte. Hetzelfde zal later van onzen tijd kunnen gezegd worden. Want dit zal steeds verder gaan: het marxisme zal, alle geleuter van onwetenden over dogmatisme, overwonnen of bekrompen standpunt enz. ten spijt, steeds meer de arbeidersbeweging als haar zuurdesem

doordringen, en deze innerlijk sterk maken. 1) En wanneer de tegenover haar staande burgerlijke richting, die alleen als nog-niet-marxistisch tijdelijk doorgangsstadium recht van bestaan in de arbeidersbeweging heeft, zich als een gelijkwaardige richting opwerpt en op kunstmatige wijze het doordringen en doorwerken der marxistische beginselen en inzichten tracht te belemmeren, kan het gevolg alleen zijn, dat deze zich op andere wijze baan breken, in den vorm van innerlijken strijd en kracht verlammende conflicten. Zooiets hebben wij in ons land reeds beleefd, toen de oude Bond door het verbod van meedoen aan parlementaire werkzaamheid aan de marxistische, d.i. de sociaaldemokratische richting de gelegenheid afsneed door praktisch optreden haar superioriteit te toonen. Het gevolg was scheuring, afbrokkeling van de oude, snelle toename van de nieuwe partij, een triumf van de marxistische beginselen, maar ten koste van ontzaglijke krachtverspilling in onderlingen strijd. Zoo zullen proefhoudend gebleken beginselen telkens triomfeeren over den waan van een dag.

III. Anarchisme en revisionisme.

In het wezen van de hedendaagsche socialistische beweging ligt iets, dat haar een geheel ander karakter geeft dan vroegere bewegingen, en haar voor burgerlijke tegenstanders geheel onbegrijpelijk maakt; zij vereenigt karaktertrekken in zich die aan niet-socialisten geheel en al onvereenigbaar, volkomen tegenstrijdigheden toeschijnen. Dit komt hier vandaan dat zij op natunrlijke normale wijze uit het kapitalisme opgroeit en daarin leeft, en tegelijkertijd bezig is ditzelfde kapitalisme, haar eigen voedingsbodem te vernietigen. Voor onze tegenstanders is deze kombinatie onbegrijpelijk; vandaar dat zij het soms voorstellen alsof onze partij op kunstmatige wijze, door ophitsen van tevreden menschen een revolutie, een ondergang van al het bestaande wil bewerken — hier ontbreekt alle begrip dat het socialisme natuurlijkerwijze uit het kapitalisme opgroeit — een andermaal zeggen zij, dat wij een gewone hervormingspartij zijn, uit de misstanden van de huidige maatschappij opgekomen en die daardoor nuttig werkt, dat door haar kritiek vaak verbetering uitgelokt wordt, — hier wordt vergeten, dat de misstanden eerst door opheffing van het kapitalisme zelf opgeheven kunnen worden, onze „hervormingsarbeid" dus slechts een onderdeel is van het groote werk der revolutie. — Dat het socialisme die schijnbaar tegenover elkaar liggende trekken zoo harmonisch, tot een onscheidbare eenheid verbonden, in zich bevatten kan, komt daarvandaan, dat het een praktische beweging is, die geheel in de werkelijkheid leeft; de werkelijkheid van nu, het kapitalisme, ontwikkelt voortdurend tegenstrijdigheden, doordat het door zijn eigen krachtig leven en zijn ontwikkeling tevens zijn ondergang bewerkt. Elke stap tot hooger ontwikkeling is tegelijk een stap naar zijn ondergang; elke uiting van zijn leven is tegelijk een uiting van zijn doodsstrijd; elke poging aan den ondergang te ontkomen — de geschiedenis der arbeidersbeweging kent deze pogingen in overvloed — maakt haar vonnis onverbiddelijker en brengt zijn ondergang nader. Uit deze tegenstrijdigheden komen ook die in de arbeidersbeweging voort. Het kapitalisme geeft ons zelf de wapenen in de hand om het te bestrijden (vereenigingsrecht, persvrijheid, kiesrecht, stakings-

1) Dit beteekent niet, dat alle leden der partij alle verdere konsekwenties uit de Marxistische wetenschappen moeten aanvaarden. In persoonlijke overtuigingen kan en zal de meest mogelijke vrijheid en verscheidenheid blijven heerschen. Hier betreft het alleen de wijze, waarop de strijd tegen het kapitalisme gevoerd zal worden, dus de taktiek der parti in haar geheel. Dit ter geruststelling aan *De Blijde Wereld.*

recht): maar tegelijk kan het niet rustig toelaten, dat wij die wapenen hanteeren, het tracht dan kunstmatig te verstikken, wat natuurlijk opgroeide en voor eigen leven noodzakelijk is. De arbeiders omgekeerd meenen dan eerst, *het ware* wapen gevonden en ontdekt te hebben, zweren daarbij en verwaarloozen het andere — totdat harde ondervinding hen leert, dat zij ook naar andere moeten omzien. Zoo scheen sommigen somtijds het algemeen kiesrecht, anderen de vakbeweging, weer anderen de algemeene werkstaking, op andere tijden de coöperatie *het* middel voor de arbeidersbeweging. De praktijk toont dan telkens, dat ieder dezer wapenen een grens van kunnen heeft, en de theorie leert ons begrijpen, waarom ze alle goed en nuttig binnen hun grenzen zijn, maar geen van alle volkomen en onbegrensd goed en bruikbaar. Het kapitalisme wekt door zijn ondragelijkheid den strijd op tegen de ellende; het moet toelaten, dat wij door worsteling wat winnen en de ellende verzachten; maar omgekeerd, juist als wij zouden meenen, dat op die wijze ook binnen het kapitalisme de arbeiders een dragelijk lot kunnen verwerven, stort het door zijn natuurlijke werkingen weer massa's in ellende en ontneemt soms met één slag het gewonnene -- of slechts met veel zwaarder strijd, dan het verwerven kostte, kan het verworvene in stand gehouden worden.

Maar wat onder deze afwisselingen van zijne vele werkingen steeds blijft en toeneemt, is de strijd van de arbeidersklasse, het klassebewustzijn en het inzicht en de organisatie — door elke nederlaag, elke teleurstelling, elke ontgoocheling heen, wassen deze voortdurend d. w. z., nadert het kapitalisme steeds meer zijn verderf en *dit* is het groote, zenlijke resultaat, dat wij met al ons strijden bewerken. —

Nu ligt het in de natuur van den mensch, om datgene, wat beperkte ervaring hem leert, en wat beperkte ondervinding hem als goed en doelmatig heeft leeren kennen, een veel algemeener geldigheid toe te kennen, en de grenzen niet te zien, waar binnen het alleen waar en goed is. In de arbeidersbeweging doet zich deze neiging aldus voor, dat men zich te veel blindstaart op ééne zijde der beweging, op ééne trek van het kapitalisme, zonder het tegenovergestelde te zien. In landen (zooals Engeland in de afgeloopen halve eeuw) of tijden (van industrieelen opbloei) waar de pogingen tot direkte lotsverbetering binnen het kapitalisme succes hebben, meent men spoedig, dat vakactie alleen voldoende is, en revolutionaire politieke actie niet noodig, en dat door op deze weg van verbetering maar steeds voort te gaan, het kapitalisme geleidelijk tot het socialisme vergroeit, zonder dat een revolutie noodig is. Omgekeerd in tijden van krisis, wanneer een groote opwinding en geest van verzet onder breede kringen van arbeiders leeft; dan meenen zij gemakkelijk, dat nu met een enkele krachtige stoot, één revolutionaire daad, het kapitalisme omver te werpen is, en geduldig en taai voorwaartsworstelen noodeloos is en dus verkeerd. In beide gevallen leert de ondervinding hun, dat het kapitalisme heel wat anders en meer is, en dus ook de arbeidersbeweging heel wat meer moet zijn, dan zij in hun naieven eenvoud meenden.

Deze twee tegenovergestelde eenzijdigheden, beide daarom burgerlijke richtingen in de arbeidersbeweging, kan men, al is op deze namen veel aan te merken, de revisionistische en de anarchistische noemen. De eerste stelt het hervormende karakter op den voorgrond, let daarvoor te weinig op het revolutionaire karakter dat alleen aan deze hervormingen de echte pittigheid, den scherp-socialistischen geest kan geven; het nadert daardoor in zijn praktijk tot de burgerlijke hervormers, de radicalen, die ook hervormingen willen, zij echter, om het kapitalisme in stand te houden. Haar naam heeft zij daarvandaan, dat Bernstein, die in de laatste bloeiperiode der industrie in Duitschland deze richting een theoretische

basis wilde geven door een kritiek op 't Marxisme, als zijn doel een revisie, een herziening van partijprogram en partijtaktiek stelde. (In Frankrijk en Italie wordt deze zelfde richting reformisme genoemd). De andere richting stelt het revolutionaire doel op den voorgrond, doch wil niet van de kleine hervormingen weten, die de beweging „verwateren"; zij nadert daardoor tot het anarchisme, dat de voortdurende langzame worsteling om hervormingen, om politieke macht, om vastheid van organisatie op te bouwen geheel verwerpt en het oud-liberale leerstuk van de individueele vrijheid hoog houdt. Het revisionisme stoot telkens zijn neus tegen de revolutionaire natuur van het kapitalisme zelf, dat voortdurend opheft en vernietigt wat het zelf schiep; het anarchisme strandt op deze zelfde werkelijkheid van het kapitalisme, dat niet door een plotselinge revolutionaire daad van buiten kan vernietigd worden, maar slechts door den gestadigen groei en opworsteling van zijn eigen revolutionaire krachten. Het revisionisme lijdt, door zijn onbekendheid met de groote geweldige stille krachten in het kapitalisme, aan te groote illusies, te blijmoedige verwachtingen, maar daar het zich voortdurend op de praktijk beroept, brengen de ontnuchteringen der praktijk de arbeidersbeweging die aan haar lijdt, telkens weer op beter spoor. Zoo is de Fransche socialistische beweging, na heel wat onsocialistische, maar toch door onze revisionisten bewonderde kapriolen doorgemaakt te hebben, tenslotte tot eenheid gekomen op een program en een taktiek, die tot nog toe alleen die van de Marxistische fractie waren. Het kwaad, dat zij aanricht, is, dat zij door te enge toenadering tot burgerlijke partijen, door de scherpe klassetegenstelling, die tusschen arbeiders en ook de meest vooruitstrevende bourgeoisie bestaat over 't hoofd te zien, het klassebewustzijn verduistert, het revolutionaire voelen van groote arbeidersmassa's afstoot, en daardoor de arbeidersbeweging in vijandige kampen gesplitst houdt. Het anarchisme daartegenover is nog gevaarlijker, en wel daarom, omdat het de revolutionaire geest, die het wil opwekken, niet kan toepassen, daardoor tot werkeloosheid en zoo tot moedeloosheid leidt, tot hopeloos wachten op een revolutie, zonder dat het in staat is, de krachten op te wekken en te vormen, die de revolutie kunnen brengen. Zoo voert het zijn aanhangers tenslotte in een slop, heelemaal buiten de praktische beweging en zijn revolutie wordt een utopische frase, vanwaar terugkeer uiterst moeilijk valt.

Beide richtingen in hun tegengestelde eenzijdigheid en kortzichtigheid, wekken elkaar op en bevorderen elkaar, zooals elke actie een reactie wekt, die naar de tegenoverstaande kant afwijkt. Gaat een partij op in kleinarbeid, en in kortzichtig, niet-scherp-klassebewust politiek optreden in revisionistische geest dan bewerkt dit, dat het revolutionaire voelen van vele arbeiders zich van haar afkeert, de politieke actie van het proletariaat heelemaal voor een verwaterende baantjesjagerij houdt en naar de anarchisten gaat luisteren. Omgekeerd drijft de vruchteloosheid van de revolutionaire frases der anarchisten de praktisch aangelegde naturen onder de sociaaldemokraten des te sterker tot eenzijdig zich werpen op de praktische hervormingen, waarbij zij elke algemeene propaganda voor het revolutionair karakter onzer beweging als anarchistische frases afkeuren. In Frankrijk heeft de bloc-taktiek en het Millerandisme, typische uitingen van ver doorgedreven revisionisme, groote massa's arbeiders van de partij afkeerig gemaakt en in de vakbeweging de anarchistische strooming sterk gemaakt, het „revolutionair syndicalisme", dat nu pas weer gebleken is, een groote macht onder de arbeiders te zijn — al kan men met zekerheid zeggen, dat zij in haar eenzijdig revolutionair standpunt netzoomin resultaten zal bereiken als de ministerieele socialisten bereikten. Van de eenheid der Fransche partij is, als zij zich op het krachtige marxistische standpunt der scherp klassebewuste politiek weet te handhaven, als eerste vrucht te verwachten: een verzwakking van de anar-

chistische tendenzen in de Fransche vakbeweging, en toenadering tot onze partij. Naar de laatste berichten uit Frankrijk gaat het reeds met reuzenschreden dien kant uit; dit is een bevestiging van wat wij steeds beweerd hebben, dat het anarchisme alleen invloed heeft door de fouten van de sociaaldemokratische partij.

Tegenover beide afdwalingen staat de marxistische opvatting, die alle zijden der beweging tot een eenheid samenvat en de partij door haar theoretische vastheid voor het geheel opgaan in tijdelijk zich opdringende stroomingen wil behoeden. Door beide richtingen wordt dan ook deze wetenschap, het Marxisme, als „dogmatiek" even scherp bestreden met alle hulpmiddelen der verouderde burgerlijke wetenschappen. Beide staan op dezelfde manier tegenover onze wetenschap, doordat zij niet achter elk politiek en maatschappelijk gebeuren de economische grondslagen van het kapitalisme zien, en ze voor zelfstandige dingen houdt met eigen innerlijke kracht en eigen wetten. Zoo is voor de anarchisten de Staat de booze demon, voor de revisionisten de Demokratie de goede fee. Beide bestrijden in sommige hunnergeschriften o. a. de concentratie van het kapitaal, die belangrijke revolutionaire factor van het kapitalisme; de een om te betoogen, dat de arbeiders hun heil niet van een toespitsing der klassetegenstellingen en een komende revolutie, maar eer van een, met alle hervormingsgezinden tesamen doorgezette hervormingspolitiek moeten verwachten; de anderen om te betoogen, dat op de innerlijke ontwikkeling van het kapitalisme als revolutioneerende factor niet te rekenen is.

Deze beide tegenover elkaar staande afdwalingen van den goeden rechten weg van den klassenstrijd komen beide uit dezelfde oorzaken voort. Waar de kapitalistische ontwikkeling zeer sterk is, waar de staatsmacht een instituut is, dat op krachtige scherpe wijze als orgaan der geheele kapitalistenklasse fungeert en de arbeidersklasse tot het innemen van een even beslist en zuiver klassestandpunt dwingt, waar de grootindustrie aan de arbeiders den strijd voor directe verbeteringen opdringt en het wapen daartoe, krachtige organisatie, in de handen duwt; waar door de onbeduidendheid of de snelle achteruitgang van de kleine burgerij de tegenstelling tusschen grootkapitalisten en de arbeiders zich steeds onmiddellijk in alles doet gelden — dáár kan noch anarchisme noch revisionisme vasten voet winnen, tenzij tijdelijk in ongewone omstandigheden. Hier worden de verschillende zijden der arbeidersbeweging tegelijkertijd ontwikkeld, omdat een krachtige kapitalistische werkelijkheid ze doet opgroeien. Prediking van onthouding, zoowel van politieke actie als van strijd voor verbetering klinkt daar evenzeer als een hoon als Millerands prediking van de solidariteit aller klassen of Jaurès' bloc taktiek. Maar waar de economische ontwikkeling traag is of nog onvolkomen, waar tusschen grootkapitalisten en arbeiders een groote klasse van kleine burgers en boertjes staan met een mengsel van demokratische en reactionaire neigingen; waar de staatsmacht een worstelperk is van de kleine belangetjes van klieken en clubs, die elkaar van het kussen trachten te dringen; waar de arbeiders in sterk kleinburgerlijke opvattingen opgroeien en bij de kapitalisten de verzoeking voor de hand ligt, hen met kleine toegevendheden te verlokken en hun klassebewustzijn te verduisteren — waar in één woord door natuurlijke ekonomische omstandigheden de arbeidsbeweging zwak is, uiterlijk en innerlijk, in omvang van organisatie en in klassebewustzijn — dáár vallen de verschillende zijden der arbeidersbeweging uiteen tot elkaar bestrijdende, uitsluitende en daardoor elkaar weer bevorderende richtingen. Dáár wekt overdrijving naar ééne zijde overdrijving naar de andere; de zwakheid bewerkt door ongeduld de illusie — uit den wensch voortkomend — langs andere, dan de oude beproefde weg voorwaarts te komen; eenerzijds de illusie door een snelle daad, een revolutie, een algemeene werkstaking tot het doel te raken, ander-

zijds de illusie, door tegemoetkomender houding, door samenwerking met burgerlijke hervormingsgezonden sneller positieve verbeteringen tot stand te brengen. In zulke landen kan, zoolang de ondervinding haar harde lessen nog niet uitgedeeld heeft, alleen de theorie, d.i. het inzicht in het wezen van het kapitalisme en de saamgetrokken ervaring van den strijd in andere landen, een rem tegen zulke afdwalingen zijn. Zij vertegenwoordigt daar het breedere marxistische inzicht, dat zich niet op tijdelijke stroomingen laat meedrijven, zich niet door illusies en wenschen laat beïnvloeden, maar achter het verwarrende der dagelijksche politieke wisseling de vaste lijn ziet van gestadigen kapitalistischen groei en onverwrikte kapitalistische heerschappij en de vaste lijn houdt van onverzoenlijke klassebewuste echt-revolutionaire klassepolitiek.

IV. De beteekenis der parlementaire actie.

Het doel van de sociaaldemokratische partij is de verovering van de politieke macht, van het meesterschap in den staat. Over de redenen waarom dit doel het noodzakelijke middel is om tot het socialisme te geraken, m. a. w. over de beteekenis van den staat als leidende macht der maatschappij behoeft hier niet te worden gesproken. Voor ons is dit iets, waarover tusschen ons allen geen verschil van meening bestaat. De vraag dient alleen behandeld, welke beteekenis in dezen strijd de parlementaire actie heeft, het deelnemen aan de verkiezingen en het optreden van sociaaldemokraten namens de partij in het parlement.

Het parlement is in staten, waar de bourgeoisie de staatsmacht in handen heeft, het orgaan, waardoor zij regeert. In het parlement zitten *haar* vertegenwoordigers, zijn haar verschillende groepen en belangen vertegenwoordigd naast die van andere deelen der bezittende klasse. Dit parlement is het regeeringslichaam — zooals in Nederland — waarnaast andere regeeringsorganen slechts als ornament en bijwerk staan. Wat is nu het doel, waarmee sociaaldemocraten in dit parlement optreden?

Er is een tijd geweest, waarin het scheen, dat deze actie ons als 't ware langs een effen pad vanzelf geleidelijk in het bezit zou brengen van wat wij willen, de staatsmacht. Vooropgesteld dat er algemeen kiesrecht bestaat, en dat de arbeidende klasse de meerderheid der bevolking uitmaakt, zullen bij het voortschrijden der propaganda steeds meer zetels onze partij toevallen, totdat zij ten slotte boven de helft komt, de volstrekte meerderheid in het parlement krijgt, en daardoor vanzelf alle wetten naar haar zin kan doorzetten. Het bezit van de helft plus één der kamerzetels *is* in parlementair geregeerde landen het bezit van de politieke macht.

Deze illusie werd gewekt door het onweerstaanbare voortschrijdon van onzen invloed, toen in Duitschland op de goede wijze het stembiljet na het pas ingevoerde algemeen kiesrecht gebruikt werd. Nadat de proletarische bewegingen in 1848 in bloed gesmoord waren en het moderne oorlogstuig elke mogelijkheid door gewelddadigen strijd een regeering te overwinnen, scheen uit te sluiten, was de ontdekking van de kracht van *dit* middel een uitkomst, waarover b.v. Engels geestdriftig schreef. Al heeft hij er niet die illusies aan vastgeknoopt, dat dit ons schuitje zonder verdere stormvlagen in de goede haven zou brengen, anderen met minder breed inzicht deden dit wel, en ook thans ontbreken ze niet in onze beweging, die nog steeds in dit stembiljet *het* middel zien, de politieke macht regelrecht te veroveren.

De „theorie" had voor deze illusie kunnen behoeden. Zij leert ons, dat de staatsmacht niet een zelfstandig opgegroeid, in de lucht hangend lichaam is, maar in de economische gesteldheid der maatschappij wortelt. Zij is niet een

woning, waar wij inkruipen en die wij kalmpjes gaan bezetten, maar een vesting van de bourgeoisie, door *haar* tot behartiging van *haar* belangen opgericht, en daarom door deze klasse als door een sterke bezetting tegen ons verdedigd. De staatsmacht is een lichaam tot waarneming van de gemeenschappelijke belangen van de kapitalistenklasse; zou men meenen, dat deze rustig zal toelaten, dat de arbeidersklasse er bezit van neemt, en die tegen haar gebruikt? In Duitschland wordt in onze partij de vraag ijverig overwogen, wat men moet doen, wanneer de meerderheid van 't parlement, met het oog op het dreigend gevaar dat de arbeidersklasse de meerderheid verovert, het algemeen kiesrecht afschaffen wil. Het algemeen kiesrecht is het hulpmiddel zonder het welk ook naar de vermelde illusie een verovering van het parlement onmogelijk is; wanneer echter het A. K. van de willekeur van den burgerlijken wetgever zelf afhangt, komt men tot de ongerijmdheid, dat de arbeidersklasse de staatsmacht alleen met goedvinden van de bourgeoisie veroveren kan.

Het algemeen kiesrecht moet, zal het vastheid hebben, op een soliede basis van werkelijke maatschappelijke macht van de arbeidersklasse berusten. Niet de toevalligheden van wettelijke bepalingen, maar de klasseverhoudingen en klassebelangen, die er achter liggen, bepalen de omstandigheden van den politieken strijd. Wat is een grondwet? vroeg Lassalle in zijn bekende voortreffelijke brochure; is het een stuk papier met bepalingen, dat straks verscheurd of willekeurig veranderd kan worden? Neen, het zijn de *werkelijke machtsverhoudingen* in de maatschappij, die in de grondwet neergelegd zijn en deze dus maken tot wat ze is. Wil men een andere grondwet, men zorge voor andere machtsverhoudingen. Wiilen de arbeiders politieke rechten, politieken invloed verzekerd hebben (dus in 't eene land het A. K. verdedigen, in het andere het veroveren): het eenige middel daartoe is, hun maatschappelijke macht te vergrooten. Het is hetzelfde middel, dat zij in 't algemeen noodig hebben voor de verwezenlijking van het socialisme; van hun macht, hun meesterschap, hun doorslaggevende invloed in het maatschappelijk leven is hun politieke macht en invloed slechts de afspiegeling — zoo, dat een grondwet, een staatsinrichting, die hun deze macht kunstmatig onthoudt, als kunstmatig produkt geen stand kan houden, maar zoodra een schok de opgehoopte spanning ontketent, tegronde gaat in een revolutie.

Maatschappelijke macht: ziedaar het naaste doel van de arbeidersbeweging. Waarin bestaat de maatschappelijke macht van de arbeidersklasse? De macht van de adel in Duitschland bestaat in haar grondbezit en in haar meesterschap over het leger, de macht van de bourgeoisie bestaat overal in haar reusachtige geldmiddelen; de arbeiders zijn arm en bezitloos. De macht van de arbeidersklasse — zooals ze van uit haar kleinheid van nu bezig is te groeien — bestaat daartegenover uit drie dingen. Ten eerste haar *onmisbaarheid* in de maatschappelijke produktie. Deze wordt steeds grooter, naarmate het maatschappelijk leven ingewikkelder wordt en reusachtig grootbedrijf er grooter rol speelt; een algemeene werkstaking van enkele hoofdtakken van bedrijf zou de geheele maatschappij in haar grondvesten doen wankelen. Om deze machtspositie echter te kunnen gebruiken is noodig als tweede: *kennis en inzicht* in de maatschappij en in haar rol daarin, m. a. w. klassebewustzijn. Deze kennis en dit klassebewustzijn te brengen is het eene groote doel van de sociaaldemocratie, waarop zoo goed als al haar propaganda gericht is. Om echter deze kennis ook goed toe te *kunnen* passen is als derde noodig: *organisatie en discipline;* deze zijn het middel om het weten om te zetten in den daad en van haar gunstige positie ook steeds dat gebruik te maken, dat noodig is. Organisatie is de eenheid van willen, bij kleinere samenwerkende groepen, bij groote ver-

bonden, bij de geheele klasse. Discipline is de door zelfoverwinning en door inzicht (vaak eerst door harde lessen verworven) verkregen tucht, die het individu geheel in dienst stelt van de klassebeweging, de individueele kracht als deel van massale kracht gebruikt en zoo elke actie van de organisatie tot een onweerstaanbare maakt.

Dit zijn de machtsmiddelen waarover de arbeidersklasse te beschikken heeft; het eerste groeit buiten ons willen door de economische ontwikkeling van de maatschappij zelf; de beide anderen te doen groeien en groot te maken is het doel van al onze actie, al ons streven, al onzen strijd. Hoe grooter zij zijn, hoe verder ontwikkeld, des te grooter is de invloed van de arbeiders op elk terrein van maatschappelijk leven, des te meer boezemt zij de kapitalisten vrees in, met des te meer klem weet zij eischen, die voor haar belangrijk en voor het kapitalisme geen levenskwesties zijn, te verwezenlijken, des te nader komt zij bij haar doel, de verovering der politieke macht. Alle bijzondere wapenen, waarvan zij zich in den strijd bedient, kunnen tijdelijk krachteloos gemaakt worden; kiesrecht kan, als het ten slotte op haren en snaren gezet wordt, ontnomen worden, vereenigingsrecht kan opgeheven, persvrijheid en andere burgerlijke vrijheden kunnen verkracht worden; organisaties, met moeite en offers opgebouwd, kunnen ineengetrapt worden — maar deze machtsmiddelen blijven bestaan, en op hen gesteund vindt de arbeidersklasse nieuwe wapenen. De onmisbaarheid van de arbeiders voor de maatschappelijke productie blijft bestaan; hun wil kan het geheele raderwerk stil zetten. De kennis, het inzicht, het klassebewustzijn zijn door geen aanslagen welke ook, te vernietigen; integendeel, deze verheffen den geest van verzet, die uit elke poging tot onderdrukking natuurlijkerwijze opgroeit, tot het hooger karakter van een onweerstaanbare revolutionaire energie. Het organisatiebesef en de discipline blijven, mag ook de uiterlijke vorm van de bestaande vereenigingen opgeheven worden; de tucht, de onderschikking van eigen egoïsme en eigen luim onder het groote klassebelang, in zoo lange jaren van strijd ingeoefend, vervliegt niet en verwerkelijkt zich in spontane massa-acties.

Deze algemeene grondslagen van de maatschappelijke macht der arbeiders staan daarom, omdat zij onvernietigbare grondslagen zijn, ver in beteekenis boven alle bijzondere strijdwapenen, die door de maatschappelijke en politieke omstandigheden de arbeidersklasse in de hand gedrukt worden, maar die onder andere omstandigheden onbruikbaar worden.

Onvernietigbaar noemen wij ze, maar toch zijn zij de vrucht van ons eigen werken, dat, als het verkeerd werd, ze kan vernietigen, of tenminste verzwakken of hun groei tegenhouden. Het kan soms aan een arbeidersklasse toeschijnen, dat zij haar belang beter behartigt door al haar kracht op bijzondere strijdwapenen te richten en de algemeenere machtsmiddelen, het kweeken van klassebewustzijn en organisatiebesef, te verwaarloozen. Wanneer op die wijze het duurzame aan het tijdelijke, het algemeene aan het bijzondere, het onvergankelijke aan het vergankelijke wordt opgeofferd, zal het nadeel op den duur niet uitblijven. Voor aanvallen van buiten zijn onze groote machtsmiddelen onaantastbaar; zij glijden af als staal op een rots; maar voor verwaarloozing, bederf van binnen niet; al weten wij ook, dat zulk een verwaarloozing door de kwade uitwerking reactie wekt en zoo haar eigen geneesmiddel meebrengt, toch kan tijdelijk veel kwaad gesticht, veel zwakheid bewerkt worden. Het is ons aller taak, naar krachten tegen zulke verwaarloozing te werken en de actie van onze beweging gericht te houden op de ontwikkeling van haar groote machtsmiddelen in de eerste plaats.

Het groote middel, niet door ons gekozen, maar ons door de maatschappelijke ontwikkeling opgelegd, is *strijd*. Zooals elk jong organisme door strijd tegen de